

הדרך היומית

עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ת"

מסכת סנהדרין - דף ג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדרך

דיינים מומחים - נתתיך אלוהים לפרעה

בהקדמה לכל דרשות הפסוקים שהגמ' מביאה בנושאי הדיינים ראוי לזכור את דברי רש"י בשלהי ב, ב שהדיינים נקראים בלשון התורה וחז"ל "אלוהים" והכוונה ללשון שררה ורבנות כמבואר בפסוק "ראה נתתיך אלוהים לפרעה" והכוונה לשון שררה (רש"י ד"ה אי קסבר).

כאשר למדו ביישיבא סנהדרין, שמעתי מאחד הבחורים ששאלו קמי הגרשי"ח קניבסקי שליט"א האם יש לחוש ולהזהר כאשר מתייחסים לדיינים ואומרים "אלוהים" האם למנהג האשכנזים שזוהרים מאוד בהגיית שם ומלכות בתואר "אלוקים" שאינו נהגה ב"ה" אלא ב"ק", האם יש לחוש כאשר מתייחסים לדיין, ואמר שכאשר הדבר בא בדרך לימוד וברור הדבר שהכוונה לדיינים אין חשש כלל, וכן הוא הדין כאשר לומדים מסכת ע"ז והנושא הוא עבודת אלילים ואומרים "אלוהים אחרים" שהכל הולך אחר כוונת הלב, וענין הלימוד.

עירוב פרשיות

לדעת רבי אבהו מהלך הגמ' וביאור המשנה יבואר באופן שלא צריך דיינים מומחים כלפי הודאות והלוואות (ובאמת אין הם כתובים במשנה), משא"כ בגזלות וחבלות. והגמ' ביארה שיהיה תלוי הענין האם דורשים עירוב פרשיות או לא.

למסקנא, אף אם יש עירוב פרשיות אך לא יבואר יהיה לשיטת רבא, אך לדברי רבי חנינא שלא תסגור דלת בפני לוויין. כך הביאור יהיה לשיטת רבא, אך לדברי רבי נחמיה ורבי יוחנן ב"ר חזקיהו, מה הדין כאשר השומר כפר בהכל האם יש מחויבו מתחייב בשבועה מן התורה. מה הדין כאשר השומר כפר בהכל האם יש לו חיוב שבועה או לא. אנו כבר יודעים את מסקנת הגמ' הן בב"מ והן בב"ק, שכופר הכל פטור משבועה מהתורה וחיובו חכמים שבועת היסט מדרבנן, אך ביסוד הדין נחלקו אמוראים בגמ' האם בפרשת שומרים יש עירוב פרשיות כלומר פסוק מפרשת הלוואה נכנס לתוך ענייני שומרים, ונמצא שדווקא מודה במקצת בהלוואה חייב שבועה מהתורה, ויהיה פטור כאשר הוא כופר הכל. אך בפרשת שומרים אין פטור לכופר הכל ובאמת יהיה חייב. או שאין עירוב פרשיות והכל אמור פרשת שומרים, ושומר פטור משבועה כאשר הוא כופר הכל.

ע"ז הדרך תלתה הגמ' את דברי רבא ורבי אבהו האם יש עירוב פרשיות לגבי הנידון של דיינים מומחים או לא, המקור לדיינים מומחים כמבואר "ונקרב בעל הבית אל האלוהים" והפסוק הזה נמצא בפרשת שומרים, אם נאמר שיש עירוב פרשיות נמצא שאף בפרשת "אם כסף תלווה את עמי" היינו הודאות והלוואות נצריך ב"ד של ג' מומחים, ואם אין עירוב פרשיות אין לנו מקור לחייב דיינים בפרשת הלוואה.

וכבר נחלקו הראשונים, לשיטות שאומרים "עירוב פרשיות" האם מתייחסים לפסוק שנוסף, שיצא ממקומו ורק בא ללמד על המקום ששם נמצא, בדוגמה לדבר כאשר דון עירוב פרשיות וכאמור הפסוק שממנו נלמד לפטור של כופר הכל נמצא בפרשת שומרים, האם מעתה יש לנו רק בפרשת שומרים פטור לכופר הכל. כיון שהפסוק יצא ממקומו, ומעורב בפרשה אחרת. ויש שלמדנו שאין הדבר כן אלא אמת שיש עירוב פרשיות, אולם בלמד גם על המקום ממנו כביכול יצא הפסוק, וגם על המקום שאליו נכנס. שאל"כ אין כאן "עירוב פרשיות" אלא "עיקור פרשיות". (עי' בכללי התלמוד לשל"ה הקדוש, תורה שבע"פ

כלל לשון הסוגיות אות יג).

וכאן צריך להשכיל טובא, מה הכוונה "עירוב פרשיות" האם פסוקים עוברים ממקום למקום, האם יתכן שכתבה התורה פסוקים שלא במקומם, האם יתכן שיש כביכול טעות בסדר הפסוקים, מה הכוונה בכל הנושא של "עירוב פרשיות".

ביאר הגאון רבי א"א דסלר זצוק"ל (מכתב מאלוהו ח"ד עמ' 57) השיטה בלימוד התורה והקנייתיה בצורה המעולה ללב האדם, אינה בשפת הסימנים, אינה רק בחלק הניכר לעין המורה על הלכה זו או אחרת. אנו בתורתנו הקדושה לומדים ומלמדים את הפנימיות שלה. היות ובתורה בסוד היחוד שלה, צריך להיות שהפה והלב שווים. אדם לא יוכל ללמוד את התורה הקדושה בצורה חיצונית, כמו את חכמת ההגדה וכו', התורה היא עמוקה ופנימית, מי שלמד מקרא ולא ידע להוציא הלכה או הנהגה, אלא התלהב רק מהצורה החיצונית, לא הגיע ללמוד התורה. לכן שיטה זו שמביאה הגמ', היא על הפנימיות של מקראות התורה שכאשר מקנים את הצורה של החכמה הפנימית בה נכתבה התורה הקדושה מקנים יחד עמה את ההבנה שבעומק. (עיי"ש באריכות דבריו).

כמה דיינים יש בסנהדרין קטנה, לצד שהפסוק נאמר בגמ' דין?

רבי סבר שבעינין 5 דיינים, סברו לומר שרבי למד שג' דיינים האומרים בפסוקים

הכוונה לגמר הדין, היינו שיהיה הדין קיים ע"פ שלשה. תמה רבי אבהו ודחה ביאור זה לגמרי, שהרי א"כ נמצא שנהיה זקוקים בסנהדרין גדולה ל- 141 דיינים שיהיה הדין נגמר ע"פ 71. ובסנהדרין קטנה יהיה 45 כדי שיהיה נגמר הדין ע"פ 23 ותמחו תוס' (ד"ה מסנהדרין), מדוע נקט רבי אבהו שאם הפסוק נאמר בגמ' דין, אז נדקק 45 דיינים בסנהדרין קטנה, מספיק שיהיו 39, שהרי מבואר בגמ' לעיל שצורת הלימוד לסנהדרין קטנה, כתוב "העדה" ולמדו שעדה הכוונה 10, ונאמר בפסוק פעמיים עדה, נמצא שיש לו 20 דיינים, רק היות ולמדו שיש ב"ד המחייב צריך להיות מוטה לפחות בשני דיינים, לכך הגענו שהת המחייבת צריכה להיות יב' לפחות, והיות ואין ב"ד שקול מוסיפים עוד דיון, נמצא ששלשה דיינים שמוסיפים 20 אינם משרשי הדין, נמצא שכדי לגמור את הדין ע"פ 20 דיינים מספיק שיהיו 39 דיינים, ומדוע נזקק רבי אבהו 45.

בתוס' לפנינו לא ביארו, אך בתוס' רא"ש ביאר שהיות ודרשו שצריך בסנהדרין קטנה 23 דיינים, ואמת שלכאורה מפשט הכתוב מספיק 20, אך לאחר שרבנן האירו לנו מה אמרה תורה, נמצא שהתורה אמרה ב"ושפטו העדה והצילו העדה" שצריכים 23 דיינים לגמור דין.

סיכום הדרך

נושאי: הלוואות אינם צריכים מומחים. נזק וחצי נזק. המקור לג' דיינים.

כאמור לדעת רבא מבואר במשנה ב' עניינים של דיני ממונות בג', גזילות וחבלות שנידון בג' מומחים. והודאות והלוואות שזנים בג' הדיוטות **כדברי** רבי חנינא לגבי דרישה וחקירה מחמת שלא תגעול דלת בפני לוויין. **לדעת רב אחא בריה דרב איקא**, ממה שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך" למדנו שאחד כשר לדון, **אלא** שיש לחוש שידון מי שאינו בקיא בהלכות ויושב קרנות הוא, אמרו שידונו בפני ג' **ולא יתכן** שלא יהיה ביניהם אחד שלא למד את ההלכות. **ולא אמרו** בהם את הכלל שדיין שטעה פטור, כדי שלא יתרבו יושבי הקרנות. **הנפסק' מ בין רבא לרב אחא**, אמנם לדברי שניהם אין צריך ג' מומחים בהלוואה, **אולם** לדברי רב אחא שייך לדון בפני שניים כדברי שמואל ששניים שדנו מוגדרים לב"ד חצוף. **אולם רבא** לא סבר את דברי שמואל ואין שייך לדון כלל בשניים. (הראשונים שאלו שבסוגיא נראה שהסיבה שיכולים לדון הדיוטות זה מחמת שלא תגעול דלת בפני לוויין וכד', ואילו מבואר בשלהי גיטין וכן בפרק החובל בב"ב שהנושא מחמת שהדיוטות עושים שליחות למומחים, עי' מהר"ם על התוס' ד"ה שלא שהכל ענין אחד. עי' רמב"ן להלן כג, א שאצלנו דנו מי כשר ולא ביסוד מדוע כשר, ועי' רא"ש סי' א)

מהדברים שנמנו במשנה שצריכים לב"ד, **"נזק וחצי נזק"**, נזק בכלל "חבלות" ונכתב אגב **"חצי נזק"** שאמנם אף הוא בכלל פרשת חבלות, אך **למ"ד** שחצי נזק של שור המזיק זה קנס, נכתב סגנון של קנס מעבר לנזק שהוא ממונ. **ולמ"ד חצי נזק ממונ**, נכתב אגב תשלומי ארבעה וחמשה שהם תשלומים שאינו משלם כפי שהזיק אלא יותר או פחות.

המקור לג' דיינים, לדעת רבי יאשיה נאמר ג' פעמים "אלוהים" בפסוקים **"ונקרב בעל הבית אל האלוהים"** **"עד האלוהים יבא דבר שניהם"** **"אשר ירשיעון אלוהים"** **לדעת רבי יונתן**, לא דורשים את האמור בפסוק בתחילתו למנין הדיינים מתחילת הפסוק מלמד את עצם העניין שצריך מומחים, **לכן** לומדים רק את "עד האלוהים יבא" ו"אשר ירשיעון אלוהים" **והיות ואין ב"ד שקול** מוסיפים עוד דיון. **ורצו לומר** שחלקו רבי יונתן ורבי יאשיה האם דורשים את תחילת הפסוק. **ונקטת הגמ'** לכו"ע אין דורשים את תחילת הפסוק, אך ביאר רבי יאשיה שהיות ולא אמרה תורה ונקרב בעל הבית אל השפט, אלא "אל האלוהים" **למדנו** אף למנין הדיינים. **ורבי יונתן** שאמרה התורה בלשון הרגיל שאומרים אנשים מי שיש לו דין שיקל למומחה, **ולשון** "אלוהים" משמש בביאורו לדין מומחה.

ממה שנקט רבי יאשיה ללמוד ג' דיינים כאמור מל' פעמים שנזכר אלוהים, ולא הספיק ללמוד 2 והדין השלישי מחמת שחייב ב"ד שקול, הוכיחו ששכר שאין צריך להיות רבי"ד נוטה, היינו מספר שאינו זוגי כדי שלא יהיה מחצה על מחצה. **ושאלו** מדברי רבי יוסי הגלילי שלמד **"לנשת אחרי רבים להטות"** שהתורה אמרה שיוכל רבי"ד להתקיים בהכרעתו ע"י הטיה של רוב. **מבארת הגמ'** שרבי יאשיה סבר כרבי יהודה המבואר במשנה בריש הפרק שסבר שבב"ד הגדול היו שבעים דיינים. **ואמנם** רבי יהודה סבר לגבי עגלה ערופה וכו' למד רבי יהודה שצריך חמשה זקנים וביארו שלמד מ"סמכו" ב' דיינים, צריך ב"ד דיינים, וכדי שלא יהיה שקול מוסיפים עוד דיון, **הרי** שרבי יהודה למד שלא צריך ב"ד נוטה רק לגבי ב"ד הגדול. **אלא רבי יאשיה** באמת סבר אף בשאר בתי דינים שאין צריך נוטה, ורק בדיני נפשות סבר שצריך ב"ד נוטה זהו כוונת התורה לגבי רבי יוסי הגלילי. **ואין לבאר בדת רבי יאשיה** שצריך הכרעה של ג' דיינים ואם 2 מזכים ואחד מחייב, לא יהיה זכאי. **אלא** למד ק"ו מדיני נפשות שיש הכרעה של רוב, בודאי בדיני ממונות.

לדעת רבנן דיני ממונות בג' דיינים, **לדעת רבי** בחמשה דיינים כדי שיהיה נגמר ונפסק ע"פ שלשה דיינים. **וסברו** לומר שרבי למד שג' דיינים האומרים בפסוקים הכוונה לגמור הדין, היינו שיהיה הדין קיים ע"פ שלשה. **תמה רבי אבהו** ודחה ביאור זה לגמרי, שהרי א"כ נמצא שנהיה זקוקים בסנהדרין גדולה ל- 141 דיינים שיהיה הדין נגמר ע"פ 71. ובסנהדרין קטנה יהיה 45 כדי שיהיה נגמר הדין ע"פ 23. **אלא** שאמרה תורה "אספה לי שבעים איש" הכוונה 70 דיינים מתחילת הדין, **כך** ב"ושפטו העדה והצילו העדה" לגבי סנהדרין קטנה, **וכן** "ונקרב בעל הבית אל האלוהים" הכל אמור לגבי תחילת דין.

אלא ביאור דברי רבי יהודה שאמר שצריך 5 דיינים, ממה שאמרה תורה "אשר ירשיעון אלוהים" ומשמע ב' דיינים, כך הכוונה ב"עד האלוהים יבא" היינו ב' דיינים, ואין ב"ד שקול, ומוסיפים דיון חמישי. **ורבנן** לא למדו ש"ירשיעון" הכוונה ב' דיינים, היות וכתוב בכתב חסר "ירשיעון".